म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन

संगम रोका

परीक्षा क्रमाङ्क : २८०६८९/०७३

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-३१८-१३७-२००९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौंथो सत्रको नेपा.शि. (५४४) पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

२०७३/2016

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

प्रतिबद्धतापत्र

यस शोध प्रतिवेदनभित्रका सामग्रीहरू कहीँ कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

....

संगम रोका

(शोधार्थी)

मिति : २०७३/०८/०२

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको नेपा.शि ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी संगम रोकाले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँले परिश्रम र लगनशीलताका साथ सम्पन्न गर्नु भएको प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

शोध निर्देशक

सहप्रा.डा. कुश्मिला आचार्य

मिति : २०७३/०८/१४

Nov 29, 2016

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि कीर्तिपुर

स्विकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको नेपा.शि. ५४४ को लागि यस सङ्कायतर्फकी छात्रा संगम रोकाद्वारा तयार पारिएको **म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र स्नातकोत्तर तहका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क.स	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)	....
२.	प्रा.डा. रामचन्द्र लम्साल (शोध विशेषज्ञ)	....
३.	सहप्रा. डा. कुश्मिला आचार्य (शोधनिर्देशक)	....

मिति : २०७३/०९/०५

Dec 20, 2016

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत 'म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रको नेपा.शि ५४४ पाठ्यांशको परिपूर्तिका लागि तयार पारिएको यो शोधपत्र अध्ययनका क्रममा सहयोग गर्ने सम्पूर्ण आदरणीय गुरुवर्ग तथा सहयोगीप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्दा आवश्यक सहयोग र सल्लाह प्रदान गर्नुहुने श्रद्धेय गुरु सहप्रा.डा. कुश्मिला आचार्यज्यूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । समय समयमा आवश्यक सल्लाह, परामर्श तथा सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागका आदरणीय गुरुवर्गहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी कक्षा उपलब्ध गराएर सहयोग गर्नु हुने म्याग्दी जिल्लाका दशवटा उच्च माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक, शिक्षकहरू र विद्यार्थीहरूप्रति पनि आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र लेखनलाई यस स्तरसम्म पुऱ्याउनका लागि अनेक अप्ठ्याराहरू आइपर्दा पनि मलाई उचित साधन, समय र वातावरण दिएर मेरो अध्ययनलाई निरन्तरता दिनुहुने मेरा स-परिवार र आत्मीय मित्रहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

....

संगम रोका

मिति : २०७३/०९/०५ (शोधार्थी)

शोधसार

शोधशीर्षक : 'म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन'

शोधार्थी : संगम रोका

शोधनिर्देशक : सहप्रा.डा. कुश्मिला आचार्य

विभाग/क्याम्पस : नेपाली भाषा शिक्षा विभाग विश्वविद्यालय, क्याम्पस त्रि.वि., कीर्तिपुर काठमाडौं

शैक्षिक वर्ष : २०७३/०७४

पृष्ठ सङ्ख्या : ३२+६६

अध्याय : सात

उद्देश्य

प्रस्तुत शोधपत्रका उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन् :

क) म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत समग्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको पहिचान गर्नु,

ख) विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन गर्नु,

ग) लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन गर्नु ।

शोधिप्रक्रिया

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौंथो सत्रको नेपा.शि ५४४ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ 'म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता' शीर्षकमा तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली भाषाको प्रतिवेदन लेखन क्षमतासँग सम्बन्धित छ । यसमा म्याग्दी जिल्लाका पाँचवटा सामुदायिक विद्यालय र पाँचवटा संस्थागत विद्यालय गरी दश विद्यालयका ५०/५० जना गरी १०० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुना प्रतिनिधि जनसङ्ख्याका रूपमा चयन गरिएको छ । तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि 'सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थलको भ्रमण' र 'वनभोज कार्यक्रम' शीर्षकमा प्रतिवेदन लेख्न लगाइएको थियो । उत्तरपुस्तिका

परीक्षणको लागि विषयवस्तुको गहिराइ, संरचना, भाषाशैली र वर्णविन्यास गरी चार श्रेणीमा विभाजन गरी प्राप्त तथ्याङ्कलाई प्रतिशतमा रूपान्तरण गरी व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । प्राथमिक स्रोत र द्वितीयक स्रोतको प्रयोग गरी मूलतः क्षेत्रीय विधि र अंशत पुस्तकालयीय अध्ययनमा आधारित भई कार्य गरिएको छ ।

प्रत्येक उद्देश्यलाई एउटा/एउटा अध्याय बनाई जम्मा सात अध्यायमा संरचित यो शोधपत्रमा क्रमशः शोधपरिचय, पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र शैद्धान्तिक प्रारूप, अध्ययन विधि र प्रक्रिया, समग्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति, विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति, लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति, सारांश, निष्कर्ष र उपयोगीता गरी शोधपत्रलाई पूर्णता दिइएको छ ।

शोध निष्कर्ष

यस अध्ययन पश्चात निम्नलिखित निष्कर्ष निकालिएको छ :

१ म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता समग्र मध्यमानको आधारमा हेर्दा ११.६ प्रतिशत र समग्र मानक विचलनको आधारमा हेर्दा २.४७ प्रतिशत देखिएको छ । यसरी हेर्दा म्याग्दी जिल्लाका समग्र एघार कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता सन्तोषजनक रहेको मान्न सकिन्छ ।

२ विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा हेर्दा म्याग्दी जिल्लाका सामुदायिक विद्यालयको विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता मध्यमान ११.९२ प्रतिशत र मानक विचलन २.२९ प्रतिशत देखिएको छ ।

३ संस्थागत विद्यालयको विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता मध्यमान ११.२ प्रतिशत र मानक विचलन २.४४ प्रतिशत देखिएको छ ।

४ लैङ्किकताका आधारमा हेर्दा म्याग्दी जिल्लाका एघार कक्षामा अध्ययनरत छात्रा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता मध्यमान १२.२४ प्रतिशत र मानक विचलन २.१४ प्रतिशत देखिएको छ ।

५ छात्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता मध्यमान १०.८८ प्रतिशत र मानक विचलन २.९९ प्रतिशत देखिएको छ ।

विषयसूची

	पृष्ठ सं.
अध्याय एक : शोधपरिचय	**१–६**
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्य	३
१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता	३
१.५ अध्ययनको सीमाङ्कन	५
१.६ अध्ययनको रूपरेखा	६
अध्याय दुई : पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र प्रतिवेदनको सैद्धान्तिक अवधारणा	**७–२८**
२.१ पूर्वकार्यको पुनरावलोकन	७
२.२ सैद्धान्तिक अवधारणा	१७
२.३ प्रतिवेदन लेखनका प्रकार	२०
२.३.१ गोष्ठी वा कार्यक्रम प्रतिवेदन (साधारण प्रतिवेदन)	२१
२.३.२ प्रगति प्रतिवेदन (समीक्षात्मक प्रतिवेदन)	२१
२.३.३ वार्षिक प्रतिवेदन (समष्टि प्रतिवेदन)	२२
२.३.४ अनुसन्धान प्रतिवेदन (निष्कर्षमूलक प्रतिवेदन)	२२
२.४ प्रतिवेदन लेखनका ढाँचा/संरचना	२२
२.४.१ आदि भाग	२३
२.४.२ मध्य भाग	२३
२.४.३ अन्त्य भाग	२३
२.५ लेखाइ शिक्षणको आवश्यकता र महत्त्व	२४
२.६ लेखाइ सिपको विकासमा प्रतिवेदन लेखनको स्थान	२४
२.७ विद्यालय तहको उच्चमाध्यमिक तहमा प्रतिवेदन लेखन शिक्षणको प्रयोजन	२५
२.८ प्रतिवेदन लेख्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू	२६
२.९ प्रतिवेदन लेखन परीक्षण प्रक्रिया	२७
२.९.१ विषयवस्तुका आधारमा	२८

२.९.२ संरचनाका आधारमा २८

२.९.३ भाषाशैलीका आधारमा २८

२.९.४ वर्णविन्यासका आधारमा २८

अध्याय तिन : अध्ययन विधि र प्रक्रिया २९–३३

३.१ अध्ययन विधि र प्रक्रिया २९

३.१.१ जनसङ्ख्याको पहिचान ३०

३.१.२ नमुना छनोट ३०

३.१.३ सामग्री निर्माण ३०

३.१.४ तथ्याङ्क सङ्कलन ३१

३.१.४.१ प्राथमिक स्रोत ३१

३.१.४.२ द्वितीयक स्रोत ३२

३.१.५ तथ्याङ्क व्याख्या, विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण ३२

अध्याय चार : समग्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ३४–४०

४.१ परिचय ३४

४.१.१ समग्र विद्यार्थीको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ३५

४.१.२ समग्र मध्यमान र मानक विचलनको आधारमा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन स्थिति ३६

अध्याय पाँच : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४१–५०

५.१ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४१

५.१.१ सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४१

५.१.२ मध्यमान र मानक विचलनको आधारमा सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४४

५.१.३ संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४५

५.१.४ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४८

५.१.५ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन ४९

अध्याय छ : व्याख्या तथा विश्लेषण ५१–६०

६.१ लैङ्गिकताका आधारमा प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५१

६.१.१ छात्रा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५१

६.१.२ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्राहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५४

६.१.३ छात्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५५

६.१.४ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्रहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५८

६.१.५ छात्रा र छात्रहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ५९

अध्याय सात : सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता ६१–६६

७.१ सारांश ६१

७.२ निष्कर्ष ६३

७.३ उपयोगिता ६४

७.३.१ नीतिगत तह ६५

७.३.२ व्यावहारिक तह ६६

सन्दर्भसूची

परिशिष्टहरू

व्यक्तिवृत्त

तालिका सूची

तालिका नं. १ : समग्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ३५

तालिका नं. २ : तालिका नं. १ को आधारमा वृत्तचित्र ३६

तालिका 'क' : समग्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन ३८

तालिका नं. ३ : समग्र विद्यार्थीको प्रतिवेदन लेखन क्षमता ३९

तालिका नं. ४ : सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४१

तालिका नं. ५ : तालिका नं. ४ का आधारमा वृत्तचित्र ४२

तालिका 'ख' : सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन ४४

तालिका नं. ६ : सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता ४५

तालिका नं. ७ : संस्थागत विद्यालयको विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ४६

तालिका नं. ८ : तालिका नं. ७ का आधारमा वृत्तचित्र ४६

तालिका 'ग' : संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूका प्रतिवेदन लेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन ४८

तालिका नं. ९ : संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता ४९

तालिका नं. १० : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको तुलना ५०

तालिका नं. ११ : छात्रा विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५१

तालिका नं. १२ : तालिका नं. ११ का आधारमा वृत्तचित्र ५२

तालिका 'घ' : छात्राहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन ५४

तालिका नं. १३ : छात्राहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता ५५

तालिका नं. १४ : छात्र विद्यार्थीहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको स्थिति ५६

तालिका नं. १५ : तालिका नं. १४ को आधारमा वृत्तचित्र ५६

तालिका 'ङ' : छात्रहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन ५८

तालिका नं. १६ : छात्रहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमता ५९

तालिका नं. १७ : छात्रा र छात्रहरूको प्रतिवेदन लेखन क्षमताको तुलना ५९

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

संक्षिप्त रूप	**पूर्ण रूप**
नेपा. शिं.	नेपाली शिक्षा
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
क्र.स.	क्रम सङ्ख्या
पृ.स.	पृष्ठ सङ्ख्या
सं.	सङ्ख्या
त्रि.वि	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
%	प्रतिशत
-	देखि
°	डिग्री
उ.मा.वि	उच्च माध्यमिक विद्यालय
सह.प्र.	सहायक प्राध्यापक
नेपा.शि	नेपाली शिक्षण अभ्यास
दर्ता.न.	दर्ता नम्वर